

Magister Pangloss i svensk social lagstiftning

skriften *Candide* driver **Voltaire** med den överdrivna optimismen: "Detta är den bästa av alla världar", och i boken omtolkas de hemskaste händelser till något positivt. Jag vill påstå att vår nuvarande sociallagstiftning i hög grad präglas av ett sådant förhållningssätt. Som i **Cervantes** *Don Quijote* slåss lagstiftaren mot väderkvarnar medan verklighetens utsatta barn och familjer under tiden far obeskrivligt illa.

Eli Heckscher brukade säga att det inte finns något så praktiskt som en god teori. Vår lagstiftares teorier har dessvärre ofta dålig kontakt med utsatta människors villkor. Under många år har tillkommit ramlagar, som förutsätter att myndigheten alltid sätter klientens bästa i första rummet. Verkligheten består tyvärr alltför ofta av kommuner och landsting, som spelar "Svarte Petter" med utsatta människor, och som sällan har den enskilde i centrum.

Verklighetens hjul snurrar oftast runt problem med otillräckliga resurser, där hjälp åt en grupp alltid minskar resurser för en annan. Det innebär att många människor med dyrbara handikapp, upplever sig ovälkomna i den kommun de flyttar till. Medan myndigheter träter inbördes får psykiskt sjuka mycket illa och socialt utåtagerande ungdomar, ofta i behov av dyra insatser, inte får hjälp i tid.

Juridiska råtthål

Utsatthetens människor ramlar ur våra trygghetssystem. Denna verklighet är särskilt synlig i våra storstadsområden. Orsak till problemen är naturligtvis i första rummet kommuners och landstings ansträngda ekonomiska situation; ett åtagande för en problematiker kan kosta mycket för en ensam aktör i form av vårdinsatser; ofta miljonbelopp.

Många kommuner är ytterst kallsinniga när det gäller att engagera sig för dessa människor. Ofta består engagemanget i att snarast möjligt hitta juridiska råtthål för att föra över ett kostsamt ansvar på annan myndighet. Vad gäller de psykiskt funktionshindrade är det så illa att landstingen i ekonomisk sparnit skriver ut människor från mångårig psykiatrisk dygnetruntvård med beteckningen "psykiatriskt färdigbehandlad" och menar att "ansvarig" hemkommun skall ta över kostnadsansvaret.

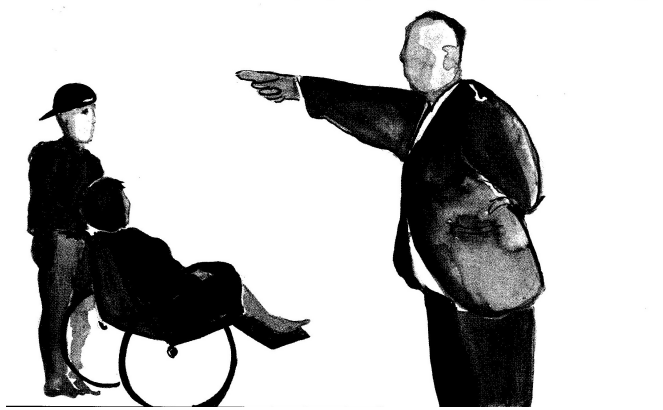
Landstinget äger även rätten att besluta när kommunen skall ha kostnadsansvaret.

I själva verket handlar detta om svårt sjuka människor, som psykiatrin i många år misslyckats med att behandla, och som av ekonomiska skäl plötsligt definieras som "färdigvårdade". Ofta är de till och med i betydligt sämre skick än de var när de insjuknade.

Kommunen skall svara för boende och sysselsättning. De aktuella klienterna klarar ofta inget av detta. Deras psykiska status är så dålig att inte heller sjukhem med psykiatrisk kompetens och med

dygnetomvård klarar att ge behövlig omvårdnad. Det sorgliga med detta spektakel är att de totala kostnaderna för samhället ökar, samtidigt som människor far mer illa.

Lagstiftaren har tillskapat ett regelsystem vad gäller ansvaret för sociala insatser som är obeskrivligt rörigt, oklart och som ofta leder till yttersta förvirring. En socialsekreterare har snart större nytta av en juridisk examen än av en socionomutbildning.

Klienter blir speljäser i ett juridiskt rackarspel

Vistelsebegreppet i socialtjänsten är kringgärdat av så många undantag, och undantag från undantagen, att det i praktiken inte går att tillämpa. Eller, bättre uttryckt, med så oklara regler att det alltför ofta leder till ett juridiskt "rackarspel", där klienten blir en speljäs. Under senare år har dessutom folkbokföringsbegreppet återinförts. Med en vid tolkning av begreppet blir ansvaret än oklarare.

Som oklart exempel kan framhållas ungdomen Pelle, som är föremål för utredning i Ystad, men med familjen flyttar till Haparanda. Enligt Socialtjänstlagen bör "utredningen" föras över till den nya kommunen. En social prövning i Haparanda visar att en överflyttning är rimlig och logisk, en juridisk visar att det inte finns någon skyldighet. Haparanda, som befarar kostnader på flera miljoner runt den aktuella familjen, tackar därför nej.

Om Ystad i sin utredning konstaterar att det finns omfattande behov av insatser, så är det också Ystads skyldighet att i Haparanda bygga upp behövliga insatser runt familjen. **Magister Pangloss** tror att Haparanda åtminstone hjälper till att bedöma hjälpmöjligheterna i en ny kommun. Någon juridisk skyldighet till detta har emellertid inte kommunen. Det blir också Ystads ansvar att regelbundet följa upp pågående insatser.

Hur skall Ystad i praktiken kunna arbeta med Pelle i Haparanda?

JO menar att utflyttningsskommunen har ett uppföljande ansvar för en utflyttad klient. Det saknas tidsgräns för detta uppföljningsansvar. Det står klart att det för en enskild aktör kan ligga stora ekonomiska vinster i att utnyttja magistrernas dåliga verklighetskontakt. Läsaren inser naturligtvis det uppenbart absurda i detta enda av många möjliga exempel, men sådan är vår lagstiftning.

Utan släktskap med Pangloss, är det ändå min bedömning att flertalet av bristerna är lätta att åtgärda. Det allvarliga ligger nog i att de senare årens utveckling varit den motsatta; förändringar av lagstiftningen har lett till en ökad oklarhet.

Det bör exempelvis vara lätt att bestämma tidsgränser, och vid en översyn också kunna se till att viktiga och grundläggande socialtjänstbegrepp blir definierade. Det är också orimligt att en part, det vill säga landstinget, ensam har att avgöra när en psykiskt funktionshindrad skall bli den andre

partens ekonomiska ansvar.

Pangloss skulle säkerligen ha uppfattningen att det är lätt att skilja mellan en ekonomisk verklighet med krav om besparing och juridiska begrepp som "färdigvårdad".

Vad tror läsaren ?

Ett tydligare ansvar skulle förbättra tryggheten för våra klienter och minska risken för att de skall bli lämnade utan hjälp. En sådan förändring skulle också leda till en bättre samhällsekonomi. Ett system, som innebär att människors utsatthet förvärras, leder till onödiga kostnader.

Det är därför nödvändigt med ett solidariskt ekonomiskt betalningsansvar för insatser för personer med komplicerade och svåra handikapp.

Bengt Thelander

Socionom

¹ Husläraren Pangloss var slottets orakel, och den lilla Candide lyssnade till hans lärdomar med sin ålders och sitt lynnes hela godtrogenhet. (...) Pangloss bevisade överlägset att det inte finns någon verkan utan orsak och att i den tänkbart bästa av alla världar var Herr Baronens slott det skönaste av slott och dess fru den tänkbart bästa bland baronessor. *Ur Candide*